Ängssiljan och dess historia i Skåne

Jan Thomas Johansson & Lars Fröberg

Inledning

Höstplöjningen har påbörjats. Bonden Ols Persson torkar svetten från pannan då och då, när han stånkande går bakom plogen som dras av den trötta gamla märren. Solen steker från den molnfria augustihimlen och bara små korta vindpustar får bladen att röra sig på den pilklädda vallen mot grannåkern. Ytterligare någon timmes slitande och sedan får Ols skeda i sig ett fat av mors rågmjölsgröt och märren får lite vatten och havre. Långt bort i skyn drar en flock grågäss förbi.

Sensommartorkan verkar dock inte bekomma de meterhöga spretande siljorna något nämnvärt. De blommar nu för fullt med sina gulgröna flockar längs vallarna och dikena vid Hörte bara några kilometer från Östersjöns strand.

Ängssiljans morfologi och ekologi

Ängssiljan *Silaum silaus* (L.) Schinz & Thell. (Apiaceae; Fig. 1) är en flerårig och kal ört, som kan bli mer än meterhög. Stammen är fylld i tvärsnitt och svagt fårad (strierad) längs utsidan. Basalbladen är två eller tre gånger pardelade och triangulära. Småbladen är skaftade och parflikiga och de uppemot 2 cm långa bladflikarna är lansettlika till linjära och fint sågade med framträdande mittnerv. Bladflikarna (slutsegmenten) är 9–22 mm långa, mycket fint sågade, uddspetsade eller trubbiga med udd och ofta rödaktiga. De övre stjälkbladen är enkelflikiga eller reducerade till en vidgad bladslida. Blomställningen är en sammansatt flock med 8–13 tämligen uppåtriktade småflockar; flockarna är toppställda (apikala), men övertoppas ofta av sidogrenar. De allmänna svepebladen saknas (sällan med ett eller två svepeblad), medan de enskilda svepebladen är 8–12, linjärt lansettlika, hinnkantade och ungefär lika långa som blomskaften. Blommorna är vanligtvis radiärsymmetriska. Foder saknas eller är otydligt och kronbladen är gulaktigt gröna till blekgula och äggrunda, 1–1,4 mm långa. Frukten är 4–5 mm lång, elliptisk till avlång eller nästan cylindrisk och föga hoptryckt; delfrukternas åsar är smala och tydliga och de sidoställda är smalt vingkantade; oljekanalerna (vittae) är talrika, små, oregelbundet ordnade och vid mognaden försvinnande. – Kromsomtalet 2n=22.

Arten kräver ljusöppen till lätt skuggig, omväxlande torr till fuktig, mest alkalisk, näringsfattig mark (Hartvig 2015). Enligt Oberdorfer (1979) är den i Mellaneuropa ganska vanlig på något torrare till lite fuktigare sommarvarm och näringsrik, svagt till måttligt sur eller något basisk lerjord. Den är typisk för knylhavresamhällen och når upp till 880 m ö.h. I Skandinavien blommar ängssiljan vanligtvis i juli till september, medan den i Mellaneuropa ofta slår ut sina blommor redan i juni.

Arten varierar framför allt i bladflikarnas form. Ängssiljans närmaste släkting verkar vara rysk ängssilja *Silaum alpestre* (L.) Thell. (syn. *S. besseri* (DC.) Grossh.), vilken ibland har räknats in i *S. silaus* (se t.ex. Tutin 1968). Rysk ängssilja är uppgiven från Trelleborg kring det förra sekelskiftet (Fröberg 2010). Det finns några andra flockblommiga växter som ytligt kan likna ängssiljan (t.ex. krusfrö *Selinum carvifolia*, kärrsilja *Peucedanum palustre* och smalflikiga typer av bockrot *Pimpinella saxifraga*), men de har vita (inte gulaktiga) blommor och oftast fler flockstrålar än ängssiljan.

Världsutbredning

Ängssiljan växer vild i västra, mellersta och östra Europa (Fig. 2). Den når norrut till Danmark, sydligaste Sverige och Baltikum, i väster till Frankrike och England och i söder till Spanien, norra Italien och Albanien. Österut sträcker sig dess utbredning till Ukraina och europeiska Ryssland, men här tar den närstående rysk ängssilja *Silaum alpestre* successivt över.

Fig. 1. Ängssilja *Silaum silaus*. Till vänster det sista exemplaret i Bønnet Skov väster om Pomlenakke på östra Falster i Danmark den 24 augusti 2008; till höger från ”Silaum-vallen” i Östra Vemmenhög i södra Skåne den 12 augusti 2016. – Foton: Jan Thomas Johansson.

Utbredning i Norden

Finland. Ängssiljan har anträffats i hamnområdet i Vaasa, där den var känd under åren 1947–55 (Fröberg 2010). Enligt Luther (1948) fördes den dit från Tyskland genom trupptransporter under andra världskriget.

Danmark. I Danmark är ängssiljan enligt Hartvig (2015) införd av människan till fyra ställen från kontinenten. Den hittades först vid Søndersøen vid Værløse år 1947, där den är belagd fram till 1951. Dessutom är den funnen i Tvilum vid Silkeborg på östra Jylland 1969 och i Helsinge/Ørby på norra Sjælland 1981. I Bønnet Skov på östra Falster 1982 växte den i en dikeskant på en ängsmark, som betades av hästar. Där fanns 10 ex 2003, men enbart ett individ kunde återfinnas år 2008 (Fig. 1a) och numera är den troligtvis försvunnen även därifrån, sannolikt på grund av igenväxning.

I **Sverige** är ängssiljan känd endast från tre lokaler i södra Skåne och den finns kvar på en av dessa.

Utbredning i Skåne

Ängssiljan rapporterades från Sverige första gången av Retzius (1805): ”Crescit in pratis ad Almaröd, ad Hörte &c.” [”Växer i äng vid Almaröd, vid Hörte etc.”]. Han tar inte med arten i sin Flora Œconomica Suecica från 1806; sannolikt hade den inget känt användningsområde. Elias Fries (1823, 1828) tycks ha tvivlat på att den fanns kvar där: ”Dubiam & omissam Floræ nostræ civem iterum reperi in Hörte, nemore maxime australi in Suecia, locisque adjacentibus humentibus copiose.” [”Tveksamt ifall den fortfarande finns där en av våra medborgare upptäckte den i Hörte, vid en lund i sydligaste Sverige, intill vilken finns rikligt av fuktiga ställen.”] Wahlenberg (1824, 1831) såg den uppenbarligen inte själv under sin resa genom Skåne 1822, utan hänvisar till andras uppgifter: ”Hab. in pratis humidis nemorosis maritimis ad oram maxime meridionalem mediam Scaniæ prope Hörtemölla vel in Hörteskog copiose, ad Almaröd parcius.” [”i

fuktiga ängar och skogklädda kuster särskilt i södra halvan av Skåne nära Hörtemölla eller i Hörteskog riklig, vid Almaröd sparsamt."]. Carl Johan Hartman kände inte till ängssiljan som svensk växt, när han skrev första upplagan (1820) av sin Handbok i Skandinaviens flora. Först i andra upplagan finns den med: "Skogsäng. … Sk. mot Trelleborg i Hörteskog, Hörtemölla, samt Almaröd" (Hartman 1832).

Hans Henric Ringius samlade ängssiljan på 1830-talet nära Södervärn vid Malmö och Fries infogade den i sitt Herbarium Normale. Fries uppger i Flora Scanica (1835): "In pratis dumetosis humidis, copiose ad Hörte, Almaröd (Retz. Suppl. 1.) alibique ejusdem regionis. Hoc demum anno frequenter lecta ad Malmö extra S. Värn a Cand. *Ringio*." ["I buskiga fuktiga ängar, riklig vid Hörte, Almaröd (Retz. Suppl. 1.) och på andra ställen i samma område. Detta år samlad rikligt vid Malmö utanför Södervärn av Kandidat *Ringius*."]

Det kan vara samma växtplats som Lilja (1838) åsyftar, när han beskriver ängssiljans förekomster i Skåne (under dess dåvarande namn *Silaus pratensis* Bess.): "Öfvergångsformationer i fuktiga ängar, helst skogsängar i södra delen, rar, t. ex. *söder om Malmö vid Rosenlund åt öster mellan gården och Möllevången i ängarna och pilvallarna bland Teucrium och Aven. flavesc.* i mängd, Ring. 1835; – *Hörte utom skogen på östra och vestra sidan* i mängd, *Almaröd* (Retz.) etc.".

Även Hartman nämner "vid Malmö" resp. "Malmö vid Rosenlund" i sina tredje och senare floraupplagor (Hartman 1838–1879). Detsamma gör Areschoug (1866, 1881): "sällsynt i södra delen på torra skogsängar, pilvallar o. s. v. vid *Malmö* nära *Rosenlund*, *Hörte* och *Almaröd*." Enligt Otto Gertz (1933) avbildades ängssiljan från Malmö i Flora Danica (Suppl. Tab. 72, p. 5): "Specimen depictum, prope oppidum Malmö lectum, communicavit cl. C. A. Vesterlund." ["Exemplar avbildat, samlat nära staden Malmö, meddelat av den vittberömde C. A. Vesterlund."]

Lilja (1870) är som vanligt mera exakt i sina lokalbeskrivningar: "Wallar, ängar i södra delen, mest på kalkhaltig botten, sällsynt, Malmö wid ett dike norr om Rosenlund och wid wallen mellan Upplands och Sofielunds ägor samt på flera wallar deromkring, Almaröd, Hörte utom skogen wid n. och w. sidan, Billinge n:o 7." Som

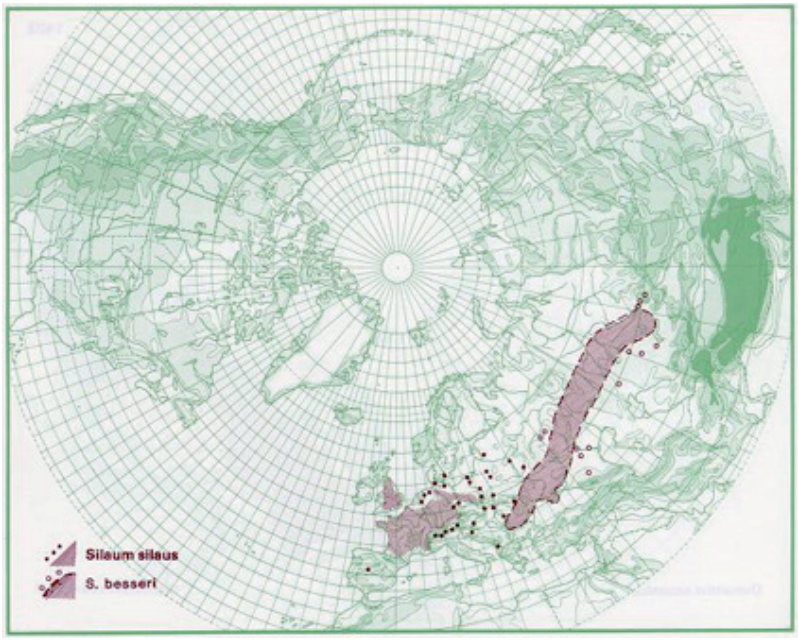

Fig. 2. Ängssiljans och dess närmaste släkting den ryska ängssiljans totala utbredningar. Efter Hultén & Fries (1986). Ängssiljan (*S. silaus*) har en västeuropeisk och något kontinental utbredning, medan den ryska ängssiljan ('*Silaum besseri*' = *S. alpestre*) är starkt kontinental.

synes odlade Lilja arten på sin tomt i Billinge. Ängssiljan var känd från Malmö fram till 1897 enligt belägg i de offentliga herbarierna. Troligtvis blev området strax därefter bebyggt och arten försvann. Sven Asker ger ingen förklaring till dess försvinnande: ”Av allt att döma har denna sällsynta umbellat inte blivit funnen här sedan 1870-talet; sist omnämns den i Areschoughs flora av 1881.” (Asker 1959). Från Stora Mölleberga mellan Malmö och Staffanstorp finns en insamling i herbariet LD från juni 1906 av J. B. Bengtsson. Förekomsten torde ha varit högst tillfällig och kan kanske betraktas som en motsvarighet till de danska lokalerna. Hur den har kommit till Stora Mölleberga och hur länge den fanns kvar där är dessvärre höljt i mörker.

Förekomster i trakterna av Almaröd och Hörte

Flera ortnamn figurerar i litteraturen och frågan är om de syftar på en och samma lokal eller flera förekomster inom en större areal. Området är beläget på ömse sidor om gränsen mellan Östra Vemmenhögs och Skivarps socknar och därför omtalas ibland båda dessa ortnamn (t.ex. av Weimarck 1963). Namnen ”Hörte” och ”Hörtegården” dominerar i modern tid och de torde syfta på den trakt där ängssiljan har varit känd under de senaste 50 åren (Björnström 1932). Retzius (1805) skrev om Almaröd och Hörte som om de vore olika växtplatser och detsamma gjorde Fries (1835), Lilja (1838, 1870) och Areschoug (1866, 1881). Almaröd ligger i Skivarps socken någon kilometer väster om kyrkan. Det är så pass långt norrut från Hörte-Dybäck-området att vi kan anta att det rör sig om en annan lokal. Almaröd uppges som växtplats på flera insamlingar under början av 1900-talet och ända fram till 1934 och 1935, då Nils Sylvén, Olof och Göran Hasslow samt Heribert Nilsson samlade den där. Dessutom har Sylvén tagit ängssiljan 1932 i ”Skivarp, vägkant ned mot Hörte” respektive ”N Hörtegård mot Skivarp till”. Kan dessa båda opreciserade uppgifter syfta på någon förekomst mellan Almaröd och våra dagars ängssiljalokaler?

Trots flitiga samlare och plöjande bönder har ängssiljan hållit sig kvar i trakten av Hörte ända fram till våra dagar. Sakta men säkert har den dock fått sin utbredning alltmera inskränkt och år 2016 återstod ett enda ursprungligt och vildväxande individ, halvt beskuggat av en stor hagtornsbuske. Vi ska titta lite närmare på hur förekomsten har beskrivits i litteraturen och av insamlare efter Fries’ och Liljas tid. Andersson & Holmgren (2015) belyser utförligt hur det har gått med ängssiljan i detta område under de senaste åren och vi hänvisar läsaren till deras utmärkta artikel.

Det finns ett omfattande material insamlat från Hörte- och Dybäckstrakten. Botaniker från stora delar av Nordeuropa har alltsedan mitten av 1800-talet besökt området och många av dem har samlat en tribut av arten härifrån. Carl August Gosselman skrev en avhandling om Ystadtrakten, Stirpes rariores Territorii Ystadiensis (Gosselman 1851), i vilken han självklart nämner ängssiljan: ”Hörte utom skogen.” Knut Fredrik Thedenius i Stockholm recenserade denna avhandling i Botaniska Notiser (Thedenius 1852): ”Längre bort i vester visar sig Hörte skog, i hvilken man har att söka Campanula Cervicaria och Silaus pratensis.”

Under en exkursion med Lunds botaniska förening har deltagarna observerat ängsiljan vid ”Dybeck 20/7 1935” (Anonym 1936). På åtskilliga herbarieetiketter anges ”Dybeck” eller ”Dybäck” som växtplats, men å andra sidan ger vissa etiketter informationen ”vägkant” eller ”pilvall” 1 km öster om Dybäck, vilket antagligen är mera korrekt. I så fall hamnar vi inom det förekomstområde där ängssiljan har vuxit även under de senaste fem årtiondena. Uppgiften ”Hörte vall” torde åsyfta den nuvarande lokalen inom naturminnet. Ängssiljan har enligt åtskilliga herbarieetiketter också samlats på vägkanter i trakten av Hörte. Ända fram till början av 1980-talet växte flera exemplar av ängssilja längs vägen 900–1200 m ONO om Dybäcks slott. Trots att denna vägsträcka på drygt 200 m blev avsatt som naturminne och trots att ”vägförvaltningen har ombetts att

Fig. 3. Ängssilja *Silaum silaus* ur Prof. Dr. Otto Wilhelm Thomé *Flora von Deutschland, Österreich und der Schweiz* 1885, Gera, Germany.

ta hänsyn till växten" (Nilsson & Gustafsson 1977) skrapade dennas representanter bort samtliga individ av ängssilja längs vägen. Maja-Lena Nilsson har själv berättat för den ene av författarna (JTJ) någon gång i slutet av 1970-talet hur hon vid minst ett tillfälle ställde sig framför Vägverkets fordon och på så vis lyckades förhindra utplåning den gången; föraren blev tvungen att köra runtom henne. Åtskilliga individ av ängssilja förekom även längs markvägen i väster mellan nämnda väg och den s.k. "Silaum-vallen" söder därom. Där har en av författarna (JTJ) själv observerat den i slutet av 1970-talet.

Det finns även ett område i närheten som kan ha härbärgerat ängssiljor långt in i relativt sen tid. Den 1 augusti 1930 har Georg Björnström samlat arten och på etiketten skrivit "flerst. vid vägkanten Ö pilvallar Ö Dybäck samt i skogen Ö Hörtegården". Benämningen "Hörte skog" anges också i flera källor. Denna skog sträcker sig från strax öster om Hörtegården och söderut till kusten. Lilja uppgav "Hörte utom skogen på östra och vestra sidan i mängd" (Lilja 1838) respektive "Hörte utom skogen wid n. och w. sidan" (Lilja 1870).

Ängssiljan på sin sista lokal i Skåne

Det sista område som har hyst vildväxande ängssiljor är dock den vall som löper i nordväst-sydöstlig riktning 500–900 m nordväst om Hörtegården. Redan i början av 1930-talet höjdes röster för att skydda denna förekomst från växtsamlare. Sylvén (1932) var en av dem som ängslades för artens fortlevnad: "Åtminstone å Hörte-lokalen finner man den allt fortfarande, men dess område har där under senare år alltmera inskränkts. Skall den vackra och sällsynta arten för all framtid bevaras i vår skånska flora, äro skyndsamma åtgärder för dess lagenliga skyddande absolut av nöden." Lokalen fridlystes också efter några år: "För skyddande av en bland Skånes sällsyntaste växter, den prydliga umbellaten *Silaus pratensis*, har Föreningen [=Skånes Naturskyddsförening] beslutit att genom inköp förvärva en omkring 400 m. lång vall i Hörte, vilken utgör en bland de bäst bevarade växtplatserna för denna art. Det är Föreningens avsikt att begära fridlysning

Fig.4. Naturminnet vid Hörte – ängssiljans sista lokal i Sverige. Foto: K.-A. Olsson, 2017-07-05.

för växtplatsen i fråga." (Gertz 1937). Ängssiljan fridlystes i Malmöhus län den 27 oktober 1941 (Sylvén 1953) och ett naturminne bildades 1967 (Nilsson & Gustafsson 1977).

I Botaniska Notiser 1944 kan man läsa följande om ängssiljan: "Denna sällsynthet är sedan gammalt känd från Dybeck-Hörte-området, och vi lyckades också återfinna den där, fast först efter rätt långt letande och med en viss portion tur. Professor Svedberg var den lycklige upptäckaren av det första exemplaret. Växtplatsen är en gammal gräsvall utmed ett dike, troligen tidigare bevuxen med pilar. Antalet individ uppskattades till ca 200. Lokalen – kanske i närvarande stund den enda i landet – anbefalles varmt för fridlysning, då *Silaum* här torde föra en hård kamp mot slåttermannens lie." (Rickman 1944). Helge Rickman kände tydligen inte till att området redan då var skyddat. Nobelpristagaren i kemi The Svedberg, som lär ha varit en notorisk växtsamlare, har förmodligen tagit tillfället i akt att rikta sitt privata herbarium den gången.

Så sent som i mitten av 1940-talet var alltså ängssiljan riklig i området mellan Dybäck och Hörtegården. Ännu 20 år senare var bestånden relativt tillfredsställande. Detta framgår av den förra Skåne-florans (Weimarck 1963) inventeringar av Östra Vemmenhögs socken, vilka genomfördes av Maja-Lena Nilsson och Lilian Tallroth. Deras uppgifter i Skånes Floras kortregister lyder som följer:

3 ex längs vägen 1 km Ö Dybäcks slott (1962)
9 ex i diket längs ödegårdarna 1 km Ö Dybäcks slott (1962)
vägkant 800 m Ö Dybecks slott (1962)
38 ex längs vallen V ut från Hörte gamla skola (1962)
28 ex åkerren 600 m NV Hörtegård (1965)
N vägen 300 m Ö Dybecks slott (1965)
65 ex åkerren 300 m V Hörte skola (1966)

Från och med 1970-talet tycks antalet individ snabbt ha reducerats. Nilsson & Gustafsson (1977) uppger 34 ex 1970, 26 ex 1973, 18 ex 1974, 21 ex 1975 och 29 ex 1976. Enligt diagrammet hos Andersson & Holmgren (2015) fanns ca 16 ex 1975, ca 22 ex 1976 och ca 14 ex 1977.

En orsak till minskningen är att den naturskyddade s.k. *Silaum*-vallen snabbt har vuxit igen på grund av den ständiga tillförseln av näringsämnen (inte minst konstgödsel) från intilliggande åkrar (Kraft 1974). Detta har lett till att föryngringen har upphört, eftersom eventuella grodd- och ungplantor har skuggats ihjäl. Ett fotografi från en av förekomsterna, taget av Henning Weimarck 1934 och publicerat av Sylvén (1953), återger en mera lågvuxen ängsvegetation, således en helt annan aspekt än i nutiden. En annan orsak till utdöendet är att en del av det ogräsbekämpningsmedel som har spridits på åkrarna också har påverkat ängssiljorna negativt (Kraft 1974). Under senare år har man tydligt kunnat se detta på de få kvarvarande individen, som har blivit krokiga och missfärgade.

Det är mycket möjligt att ängssiljans kända förekomster i Dybäck-Hörte-området är relikter. Kanhända var ängssiljan före skiftena och uppodlingarna mera vittspridd i grannskapet och växte här och där på ängsartade marker som betades ganska extensivt. Boskapen betar inte gärna ängssiljan, kanske på grund av dess aromatiska lukt och smak. Ska man använda slåtter för att gynna arten, bör denna nog ske under försommaren, innan ängssiljan har börjat bilda blomställningar.

Under de senaste åren har exemplar av ängssilja från *Silaum*-vallen odlats i trädgård och planterats ut på vallen. Åren 2016–2017 har ytterligare ett antal odlade individ planterats ut på framför allt *Silaum*-vallen. Enligt uppgift från Britt Andersson och Jan Holmgren finns det 28 plantor på vallen (september 2017). Dessutom har ytterligare sex individ planterats på två andra lokaler på Låremölla i Lindby och på Dybäck. Uppförökningsprojektet sker i samråd med Länsstyrelsen, markägare och Lunds botaniska förening.

Sammanfattning av ängssiljans skånska förekomster

Malmö. Utanför Södervärn (enligt Ringius någon gång under första hälften av 1830-talet). Söder om Malmö vid Rosenlund åt öster mellan gården och Möllevången i ängarna och pilvallarna bland *Teucrium* (sannolikt löksuga *T. scordium*) och gullhavre *Trisetum flavescens* (enligt Lilja 1838). Vid ett dike norr om Rosenlund och vid vallen mellan Upplands och Sofielunds ägor samt på flera vallar däromkring (enligt Lilja 1870). Mera exakt beskrivning av dess forna lokal/lokaler i Malmö har vi inte funnit. Ängssiljan var känd från Malmö alltifrån 1830-talets första hälft och fram till 1887. Förekomsterna verkar ha varit omfattande och rikliga. Bofast och möjligen spontan.

Mölleberga socken. Stora Mölleberga 1906. Inget mera är känt om denna förekomst av ängssilja. Högst sannolikt har den varit tillfällig, förmodligen adventiv.

Skivarps socken. Almaröd 1805–1935. Bofast och troligtvis spontan.

Östra Vemmenhögs socken. Området mellan Dybäcks slott och Hörtegården 1805–2016 och senare. Bofast och troligtvis spontan.

Bevarande av ängssiljan

En ingående beskrivning av de bevarandeåtgärder som har vidtagits i Skåne för att gynna ängssiljan och återföra den som skånsk växt finns hos Andersson & Holmgren (2015).

I början av 1980-talet gjordes fåfänga försök att etablera ängssilja på de torra markerna nära stranden öster om Trelleborg. John Kraft odlade upp rikligt av individ och åtskilliga av dessa små exemplar planterades utefter stängslet. Utplanteringen misslyckades och samtliga individ torde ha dött av torka inom något år.

Ängssilja med ursprung på Hörte-lokalen odlas i minst sex privata trädgårdar. Dessutom finns den i odling i minst en botanisk trädgård (Fredriksdals botaniska trädgård i Helsingborg). Den lär vara lättodlad, men tar ganska stort utrymme eftersom varje individ kan bli mer än 1,5 m högt och mer än 0,5 m brett i odling. Den lär också (muntl. uppg.) vara begärlig för spanska skogssniglar (”mördarsniglar”). Enligt Nilsson & Gustafsson (1977) ”mister fröna sin grobarhet efter kort tid vid konventionell lagring”. Ängssiljan lever ett farligt liv på sin sista svenska lokal med

hot från övergödning och giftbesprutning. De privata och offentliga naturvårdsinsatser som görs kan dock rädda arten för framtiden.

Tack

Vi vill här passa på tillfället att tacka ängssiljans floraväktare Britt Andersson och Jan Holmgren för att de har granskat och kommenterat manuskriptet.

Citerad litteratur

Andersson, B. & Holmgren, J. 2015: Ängssilja. – Bot. Notiser 148(3): 23–27.

Anonym 1936: Från Lunds Botaniska Förenings förhandlingar 1935. – Bot. Notiser 1936: 148–156.

Areschoug, F. W. C. 1866: Skånes Flora, innefattande de fanerogama och ormbunkartade växterna. – Lund, Köpenhamn.

Areschoug, F. W. C. 1881: Skånes Flora, innefattande de fanerogama och ormbunkartade växterna. 2:a uppl. – Lund.

Asker, S. 1959: Flora och vegetation i Malmö. – Bot. Notiser 112: 257–284.

Björnström, G. 1932: Botaniska strövtåg i sydöstra Skåne 1928–1931. – Bot. Notiser 1932: 383–390.

Flora Danica. 1761–1883: Vol. I – XVII. Supplementum. – Köpenhamn.

Fries, E. M. 1823: Novitiæ Floræ Suecicæ. Pars VII. – Lund.

Fries, E. M. 1828: Novitiae Florae Suecicae. Editio altera. – Lund.

Fries, E. M. 1835: Corpus florarum provincialium Sueciæ. I. Floram Scanicam scripsit. – Uppsala.

Fröberg, L. 2010: *Silaum* Mill. – I: Jonsell, B. & Karlsson, T. (red.), Flora Nordica, Vol. 6. Thymelaeaceae to Apiaceae. Stockholm, s. 270–271.

Gertz, O. 1933: Till Skåneflorans äldre litteraturhistoria. Växter från Skåne i Svensk Botanik och i Flora Danica. – Bot. Notiser 1933: 120–142.

Gertz, O. 1937: Viktigare av Föreningen handlagda naturskyddsärenden 1936–1937. – Skånes Naturskyddsförenings Årsskrift 1937: 118–121.

Gosselman, C. A. 1851: Stirpes rariores Territorii Ystadiensis. Akad. Afh. – Lund.

Hartman, C. J. 1832: Handbok i Skandinaviens Flora, innefattande Sverige och Norriges Vexter, till och med Mossorna (uppl. 2 red. C. J. Hartman). – Stockholm.

Hartman, C. J. & C. 1838, 1843, 1849, 1854, 1858, 1861, 1864, 1870, 1879: Handbok i Skandinaviens Flora, innefattande Sveriges och Norriges Vexter, till och med Mossorna (uppl. 3–5 red. C. J. Hartman; uppl. 6–11 red. C. Hartman). – Stockholm.

Hartvig, P. 2015: Atlas Flora Danica. – Köpenhamn.

Hultén, E. & Fries, M. 1986: Atlas of North European vascular plants. North of the Tropic of Cancer I-III. – Koeltz Scientific Books, Königstein im Taunus.

Kraft, J. 1974: Sällsynta och utrotningshotade växter i sydvästra Skåne. – Skånes Natur 61: 139–153.

Lilja, N. 1838: Skånes Flora. – Lund.

Lilja, N. 1870: Skånes Flora. Ny omarbetad uppl. – Stockholm.

Luther, H. 1948: Krigets spår i Finlands flora. – Mem. Soc. Fauna Fl. Fenn. 24: 138–160.

Nilsson, Ö. & Gustafsson, L.-Å. 1977: Projekt Linné rapporterar 29–48. – Svensk Bot. Tidskr. 71: 3–22.

Oberdorfer, E. 1979: Pflanzensoziologische Exkursionsflora. Vierte Auflage. – Stuttgart.

Retzius, A. J. 1805: Dissertatio sistens supplementum et emendationes in editionem secundam prodromi Floræ Scandinaviæ. Diss. ac. resp. J. C. Askelöf. – Lund.

Rickman, H. 1944: Tvenne skånska exkursioner sommaren/hösten 1944. – Bot. Notiser 1944: 464–466.

Sylvén, N. 1932: Några ord om den svenska florans Skåne-arter. – Skånes Naturskyddsförenings Årsskrift 1932: 20–34.

Sylvén, N. 1953: Enligt naturskyddslagen i Skåne fridlysta enskilda växtarter. – Skånes Natur 40: 75–102.

Thedenius, K. F. 1852: Litteratur-Översigt. *Stirpes rariores territorii Ystadiensis*. *Akademisk afhandling af* Carl August Gosselman. *Lund* 1851, *pp*. 18. – Bot. Notiser 1852: 11–14.

Tutin, T. G. 1968: *Silaum*. I: Tutin, T. G. m.fl. (red.), Flora Europaea, vol. 2, Cambridge, s. 342.

Wahlenberg, G. 1824: Flora Svecica enumerans plantas Sveciæ indigenas. Pars Prior. – Uppsala.

Wahlenberg, G. 1831: Flora Svecica enumerans plantas Sveciæ indigenas. Editio altera. Pars Prior. – Uppsala.

Weimarck, H. 1963: Skånes Flora. – Lund.